

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ *

Τριηκόντων ἀντὶ τοῦ τριήκοντα ἦτοι τριάκοντα.

Ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Ἡσιόδου, ὅπερ ἐπιγράφεται "Ἔργα καὶ Ἡμέραι, φέρεται κατὰ τὰ πλεῖστα τῶν ἀντιγράφων (στίχ. 695):

ὠραῖος δὲ γυναικὰ τεὸν ποτὶ οἶκον ἄγεσθαι
μήτε τριηκόντων ἐτέων μάλα πόλλ' ἀπολείπων
μήτ' ἐπιθείς μάλα πολλά· γάμος δέ τοι ὠρίας αὐτός.

Εὔρε δὲ τὸν τύπον τριηκόντων παρὰ τῷ Ἡσιόδῳ καὶ ὁ Μοσχόπουλος καὶ ὁ Πρόβλος καὶ ὁ Εὐστάθιος σελ. 97, 11 καὶ ὁ Σταβραῖος Ἀνθολ. ΟΑ', 6 καὶ ὁ Πλούταρχος Ἠθικ. σελ. 753, α'. Ἀλλ' ὁ Τζέτζης ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἡσιόδον Σχολίοις υπέλαβε τὴν γραφὴν ταύτην ἢ αὐτοῦ τοῦ Ἡσιόδου πταῖσμα, παραπαίων ἀληθῶς καὶ ἀντικρὺς βλασφημιῶν, ἢ τῶν βιβλιογράφων. Ἐχει δ' οὕτως ὁ λόγος τοῦ Τζέτζου· «Μὴ γράψης *Τριηκόντων*, εἴτε Ἡσιόδου εἴτε μεταγραφικὸν τὸ πταῖστα τυγχάνει, ἀλλὰ *τριήκοντα*. Πᾶσα γὰρ φωνὴ τὰ τρία γένη σημαίνουσα ἐν μιᾷ λέξει ἀκλιτὸς ἐστίν, οἷον *τριάκοντα*, *πεντήκοντα* καὶ πάντες οἱ ἀριθμοί, ὥσπερ καὶ τὸ ἐγώ, σύ, ἐμοί καὶ τὰ ὅμοια. Οἷς δὲ βουλευτὸν ἀποκηδᾶν τῶν ἐμῶν λόγων γραφέτωσαν *τριακόντων* καὶ *πεντηκόντων* καὶ *ἑξηκόντων* καὶ *ἐκατόντων*, εἰ βούλονται».

Ὁ Δαδῆσιος ἰσχυρίζεται (Συμμ. Κριτ. σελ. 178 κέξ.) ὅτι ἡ ἀληθὴς ἀνάγνωσις εἶνε:

μήτε τριήκοντα *φετέων* μάλα πόλλ' ἀπολείπων.

φέρων ἰκανὰ παραδείγματα τῆς ἑνεκᾶ τοῦ δίγαμμα ἐκτάσεως τοῦ ληκτικοῦ βραχέος φωνήεντος τῆς προηγουμένης λέξεως (Πρόβ. καὶ Rzsch) περὶ Διαλ. Ἡσιόδ. σελ. 424. Τῷ Δαδῆσίῳ συνεφώνησε καὶ ὁ Λεννήπιος (Ἡσιόδ. Ἔργ. σελ. 81). Καὶ ὁ Φλάγιος δ' ἐξέδωκε παρ' Ἡσιόδῳ τριήκοντα ἐτέων ἦτοι τριήκοντα *φετέων* σημειούμενος «*τριηκόντων ex analogia Aesolica grammaticos vel librarios emendasse consentaneum est*» (Ἡσιόδ. Γοιτλιγγ. σελ. 267 ἐκδ. γ'. Πρόβ. καὶ Προλεγ. εἰς Θεογ. σελ. 40 καὶ 53). Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ πείσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὅτι ἔκειτο μὲν κατ' ἀρχὰς παρ' Ἡσιόδῳ τριήκοντα ἐτέων, ἀνεγνώσθη δ' ἔπειτα ὑπὸ γραμματικῶν ἢ βιβλιογράφων τριηκόντων, φρονοῦμεν δὲ μᾶλλον ὅτι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἡσιόδου ἐγράφη τριηκόντων ἐτέων, ὅν μιμηθεὶς πιθανώτατα καὶ ὁ Καλλίμαχος εἶπε (Σταβ. Ἀνθολ. ΡΙΓ', 6):

ἐκ δὲ τριηκόντων μοῖραν ἀφείλε μίαν.

* Μεταφέρομεν ἐκ τῆς Ἐφημ. τῶν Φιλομαθῶν (1878 σελ. 70) τὰς παρατηρήσεις τούτου τοῦ εὐθυρρήμονος καθηγητοῦ, ὡς ἀναφερομένας εἰς τὰ ἐν σελ. 134 τοῦ Παρνασσου ὑπὸ Δ. Παπαδοπούλου Κερκυραίου γεγραμμένα (πρόβ. σ. 223).—Σημ. Ἐπιτρ.

Πρβ. καὶ Ἀνθολ. Πκλ. ΙΔ', 3 :

ἢ δὲ τριηκόντων με Πολύμνια νόσφιτε μήλων.

καὶ ΙΔ', 123 :

ἐκ δὲ τριηκόντων κοσμήσατε σῆμα ταλάντων.

Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἑτυμολογικῷ σελ. 290, 48 φέρεται «Ἔστι δὲ εἰπεῖν ὅτι πολλάκις αἱ διάλεκτοι κλίνουσι ταῦτα, ὡς παρὰ Ἀλκκίῳ

εἰς τὸν δυοκαίδεκα.

ἀντὶ τοῦ δυοκαίδεκα. Καὶ πάλιν Καλλίμαχος ἐν τοῖς Ἐλεγείοις

ἐκ δὲ τριηκόντων μοῖραν ἀφαίτε μίαν.

ἐκ τοῦ τριήκοντος ἀντὶ τοῦ τριήκοντα. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐκ τοῦ Ἀλκκίου παρατιθέμενον ἔχει ἀτόπως, ὡς πᾶς τις εὐκόλως κατνοεῖ, ὅν μὴ εἶνε παντελῶς ἀγράμματος καὶ ἠλίθιος, μετέγραψαν οἱ κριτικοὶ εἰς τῶν δυοκαιδέκων ἢ εἰς τῶν δυοκαιδέκων. Ἀνεγνώθη δὲ καὶ ἐν ἄλλῳ ἀποσπασματι τοῦ Ἀλκκίου :

πήχεων ἀπὸ πέμπων.

ἦτοι ἀπὸ πέντε πήχεων ἀντὶ τοῦ ἀπυπέμπων ἢ ἀποπέμπων ("Ἴδε Στούρζιον Ἑτυμ. Μεγ. σελ. 290, 49. Ἀρήνσιον π. Διαλ. Αἰολ. σελ. 128 καὶ Βέργκιον Ποιητ. Δωρ. σελ. 941 καὶ 952 ἐκδ. γ').

Οὐ μόνον δ' ἡ γενικὴ τριηκόντων εὐρίσκειται ἀλλὰ καὶ ἡ δοτικὴ τριηκόντεσσιν ἐν Παλατ. Ἀνθολ. ΙΑ', 41 :

ἐπτὰ τριηκόντεσσιν ἐπέρχονται λυκάβαντες.

Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ μὲν Βέργκιος ἔγραψεν ἐν τοῖς τοῦ Μάχωνος παρ' Ἀθην. σελ. 581, α' :

σατράπης πᾶνυ γέρων ὡς ἐνετηκόντῶν ἐτῶν.

ἀντὶ τοῦ ἐνετήκοντα (Comment. de Beliqu. Comaed. σελ. 194),

ὁ δὲ Μεινέκιος εἴκασεν ἐν ἐπιγράμματι Ἀσκληπιάδου τοῦ Σαμίου :

ὅς πρέσβυς ὀγδῶκοντ' ἐτῶν τὸν ἐγγέων ἔθαψεν.

ἀντὶ τοῦ ἐκ γέων (Delect. Poet. Anth. σελ. 109). Ἄλλ' οὐδετέρων

τῶν γραφῶν τούτων φαίνεται ἡμῖν ἀσπαστή. Ὁ Μάχων εἶπεν ἀναντιλέκτως αὖς ἐνετήκοντ' ὦν ἐτῶν».

Ἀκμυρότατα μαρτύρια τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος σχηματισμοῦ παρέχει ἡμῖν ἡ ἐκ Χίου ἐπιγραφή, ἣν καὶ ἄλλοι ἐξέδωκαν καὶ ὁ Ἀ. Παπαδόπουλος Κερκυρῆς ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Παρνασσῷ (1878, σελ. 137), οἷον

πεντηκόντῶν δυῶν,

τριηκοσίων δέκῶν δυῶν,

τριηκοσίων τισσαρακόντῶν,

ἐπτακοσίων ἐνετηκόντῶν.

Περὶ τοῦ δυῶν ἴδε Δινδόρφιον π. Διαλ. Ἡροδ. σελ. 35. Βρεδόβιον π. Διαλ. Ἡροδ. σελ. 278 καὶ Ἀρήνσιον π. Διαλ. Δωρ. σελ. 278. Φέρεται δὲ καὶ ἐν ταῖς ὑπὸ Οὐασπήρου καὶ Φουκάρτου ἐκδοθείσαις Δελφικαῖς Ἐπιγρα-

φαίς 36,4 «τιμᾶς ἀργυρίου μνᾶν δυῶν καὶ ἡμιναίου» καὶ 201,2 «τιμᾶς ἀργυρίου μνᾶν δυῶν».

ΤΑΟΤΑ ἀντὶ τοῦ ταῦτα, κτλ. καὶ *ΕΟΕΡΓΕΤΗΣ* ἀντὶ τοῦ εὐεργέτης, κτλ.

Ὁ ἐλλόγιμος Ἄ. Παπαδόπουλος Κερκυρὸς κατεχώρισεν ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι *Παργασῶ* (1878, σελ. 134 κέξ.) ἐπιγραφὴν ἐν Ἐρυθραίς εὐρεθεῖσαν, ἐν ἣ ἀναγινώσκειται «γράφαι δὲ *τΑΟτα* καὶ θεῖναι ἐς τὸ Ἀθήνκιον». Παρέθετο δὲ χάριν τοῦ τύπου *τΑΟτα* ἄλλην ἐξ Ἐρυθρῶν ἐπιγραφῆν, ἐν ἣ φέρεται εἶναι *ΕΟεργέτην* τῆς πόλεως» καὶ «*τΑΟτα* δὲ εἶναι *ΑΟτῶ* καὶ ἐκγόνοις, στήσαι δὲ *ΑΟτου* καὶ εἰκόνα χαλκῆν» καὶ ἀγράψαι δὲ *τΑΟτα* ἐς στήλην».

Ἄλλ', ἵνα μὴ νομίζηται ὅτι τῶν Ἐρυθραίων ἰδίᾳ ἦτο ἡ συνήθεια αὕτη καθ' ἣν γίνεται χρῆσις τοῦ *ΑΟ* ἀντὶ τοῦ *ΑΥ* καὶ τοῦ *ΕΟ* ἀντὶ τοῦ *ΕΥ*, παρατηροῦμεν ὅτι καὶ ἐν ἄλλαις Ἴωνικαῖς ἐπιγραφαῖς εὐρίσκονται αὐτῆς παραδείγματα.

Ἐν ἐπιγραφῇ Σαμιακῇ (παρὰ Κ. Κουρτίῳ *Urkund. zur Geschichte von Samos. Wesel 1873*) ἀπαντᾷ «πολλὴν *ΕΟνοίαν* καὶ προθυμίαν παρείχετο» καὶ «διὰ *τΑΟτα ΑΟτῶν* τῶν Ἑλλήνων στεφανωσάντων» καὶ «ὅπως — ἀτελῆ τὰ *εΑΟτῶν* ἐξάξονται καὶ πορεῖα *ΑΟτοῖς* δοθήσεται» καὶ «δεδοῦσθαι *ΑΟτοῖς* πολιτείαν ἐπ' ἴτη καὶ ὁμοίῃ καὶ *ΑΟτοῖς* καὶ ἐκγόνοις καὶ ἐπικληρῶσαι *ΑΟτου* ἐπὶ φυλήν».

Ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Ἀμφιπόλεως (παρὰ Βοικκίῳ ἀριθμ. 2008) κεῖται «ἔδοξεν τῷ δήμῳ Φίλωνα καὶ Στρατοκλέα φ*ΕΟγεῖν* Ἀμφίπολιν» καὶ «τὰ χρήματα αὐτοῦ δημόσια ἔστω καὶ αὐτὸς φ*ΕΟγέτω* Ἀμφίπολιν ἀειφυγίην».

Ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Πριήνης (ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κειλίου ἐν *Μουσ. Ῥην. Τόμ. 10'*, σελ. 258) εἶνε γεγραμμένον «ἐμ φάρεσι *ΛΕΟκοῖς*», ἐν δὲ ἐπιγραφῇ τῆς Φανναγορείας (παρὰ Βοικκίῳ ἀριθμ. 2221) «ἐπὶ Καλλία *ΕΟπάμορος*». Εἶνε δὲ τὸ *ΕΟπάμων* ἢ *Εὐπάμων* ὁμοίως ἐσχηματισμένον τῷ βουπάμων, ἐστιοπάμων, κτλ., περὶ ὧν ἐποιεσάμεθα λόγον ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Ἀθηναίῳ Τόμ. 5', σελ. 314, καὶ ἰσοδυναμεῖ τῷ *Εὐκτήμων*. Πρὸς *Πασίας* = *Κτησίαις*, *Πασικλῆς* = *Κτησικλῆς*, *Πασιφῶν* = *Κτησιφῶν*, κτλ.

Εὐρίσκεται δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Λέρου *ΑΟτου* καὶ *τΑΟτα* καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Λυκίας *εΑΟτῶν* καὶ *ΑΟτῶ*. Ὡς δὲ λέγεται *ΕΟπάμων* ἀντὶ τοῦ *Εὐπάμων*, οὕτω καὶ *ΕΟέλων* ἀντὶ τοῦ *Εὐέλων* ἐν νομίσματι τῆς Ἐφέσου καὶ *ΕΟθωλος* ἀντὶ τοῦ *Εὐθούλος* ἐν ἑτέρῳ νομίσματι. Ἴδε Βοικκίον *Gesamm. Klein. Schrift. Τόμ. 5'*, σελ. 208, Πρὸς καὶ *Curt. Stud. Τόμ. 5'*, σελ. 294 καὶ Τόμ. 6', σελ. 167.